

— Προσέξατε, ἀδελφέ μου, εἶπε τὸ λευκὸν Ἴον, ὁ σύντροφος ἐκείνου ὅπερ ἔδρεψεν ἡ νεάνις, εἶσαι πλησίον τῆς ὡραίας δεσποινίδος, καὶ πολὺ πλησίον ὅλης αὐτῆς τῆς εὐτυχίας. Ἐὰν ὁ πτωχὸς πατὴρ σὲ ἤκουε καὶ σὲ ἤνυδει...

— Φεῦ! εἶπεν ὁ πένθιμος Ἀμάραντος, φεῦ! ἀδελφοί μου, οἰκτεῖρα τε τὸν πατέρα αὐτόν, οἰκτεῖρατε τὴν δυστυχῆ μητέρα αὐτήν, ἀλλὰ οἰκτεῖρατε καὶ ἐμὲ ἐπίσης. ὦ! Διατί δὲν εἶμαι καὶ ἐγὼ ὅπως ἐσεῖς ἄνθος τοῦ παρόντος; Διατί, γεννηθὲν καὶ ἐγὼ ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν, εἶμαι τὸ ΑΝΘΟΣ ΤΗΣ ΑΛΛΗΣ ΖΩΗΣ.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

Ἐν Πειραιεῖ, Μάιος, 1883.

Γ. Κ. Σ.

ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ

Περὶ τῶν Παλαιῶν σχολίων τοῦ Ἀριστοφάνους.

Γνωστὸν τοῖς περὶ τὴν φιλολογίαν διατρίβουσιν, ὅτι τὰ εἰς τὸν Ἀριστοφάνη, τὸν Ὀμηρον τῶν ἀρχαίων κωμικῶν, Σχόλια πλείστου ἄξια κρίνονται ὑπὸ τε τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων. Ἐντεῦθεν ἐρμηνεύεται καὶ ἡ τῶν ἐπιφανεστέρων φιλολόγων ἀμιλλα περὶ τὸ ἐκπονεῖν ποικίλας μονογραφίας πρὸς διαλεύκανσιν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος παλαιῶν σχολίων τοῦ κορυφαίου τῶν Ἑλλήνων κωμικῶν. Εἰς τὰς ἐγκρίτους περὶ τοῦ θέματος τούτου συγγραφὰς ἀναντιλέκτως καταλέγεται καὶ ἡ τοῦ Κλάουζεν πραγματεία *de scholiis veteribus in Aves Aristophanis compositis* ἔτει 1881* ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς διδασκαλικῆς αὐτοῦ ἀναρρήσεως. Ὁ συγγραφεὺς λοιπὸν οὗτος ὁμογνωμονῶν τῷ τε Δινδορφίῳ καὶ τῷ Βενάρδῳ κατὰ τὰ συστατικὰ στοιχεῖα καὶ τὰς πηγὰς τῶν Ἀριστοφανεῶν σχολίων καὶ ἐν σιγῇ παρερχόμενος τὰ ζητήματα ταῦτα περιορίζεται ὅπως τὰς ἐπὶ τοῦ φιλοκρινουμένου θέματος ἐργασίας τῶν ἀρχαίων ἐρμηνευτῶν διαφωτίσῃ κατὰ διαφόρους ἀπόψεις καὶ πρὸς τοῦτο προσέλετο τὰ εἰς τὰς ὀρνίθας σχόλια (αἵτινες ἐδιδάχθησαν ἔτει 415 π. Χ.). Καὶ τὸ μὲν πρῶτον κύριον τμήμα ἐν τέτταρσι παραγράφοις ἐξετάζει τὴν ἀγγίνοιαν τῶν σχολιαστῶν. Καίτοι ὁ Κλάουζεν περὶ ἐλάσσονος ποιῆται τὴν ὑπὸ τούτων κριτικῇ τοῦ κειμένου οὐδὲν ἥττον κρίνει εὐμενέστερόν πως τὴν ὑπὸ τῶν σχολιαστῶν αὐτῶν πραγματεύειν σκηνικῶν ζητημάτων, τὴν ἐξερευνῆσιν *πρωτωδίων*** καὶ τὴν διὰ τὰ σκώμματα τοῦ ποιητοῦ κατανόησιν

αὐτῶν. Σημειωτέον, ὅτι καὶ ὑπὸ τὴν τριττὴν ταύτην ἀναφορὰν δὲν ἀξιοῦνται παρὰ τοῦ συγγραφέως πλήρους ἐπαίνου ἢ τε μετὰ τῶν ὀρθῶν καὶ οὐκ ὀρθὰ ἀναμνηνύντες. Τὸ δὲ δεύτερον κεφάλαιον ἐν τρισὶ παραγραφαῖς στρέφεται εἰς τὴν πραγματογνωσίαν τῶν σχολιαστῶν, ἐνθα ὁ συγγραφεὺς παρατηρεῖ, ὅτι αἱ περὶ ἀνθρώπων, οὐς μνημονεύει ὁ Ἀριστοφάνης, εἰδήσεις αὐτῶν θέον νὰ ἐπιδοκιμάζωνται μετὰ μεγάλης προσοχῆς, ἢ τε πλεονάκεις ὅνεκα ἐλλείψεως πιστῶν εἰδήσεων ἐπὶ εἰκοτολογίαις ἐπερειδομένων. Τουναντίον πᾶν τὸ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ὑπ' αὐτῶν εἰσαγόμενον πρὸς ἐξήγησιν τοῦ ποιήματος εἶναι πολλάκις τὰ μάλιστα λόγου ἄξιον ἢ τε ἐκ τῶν ἀρίστων πηγῶν εἰλημμένον. Ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ ἐπαιτιᾶται τις τοὺς σχολιαστὰς ἐπὶ ἀνακριθείαις, ὧν ἡ ἀποκάλυψις καὶ ἐπανόρθωσις εἶναι ἔργον τῆς εὐμεθοῦς κριτικῆς. Εἵτα πραγματευόμενος ὁ συγγραφεὺς οὐκ ὀλίγα τῶν τοιούτων χωρίων ἐν τέλει συνοψίζει τὴν σημασίαν τῶν σχολίων τοῦ Ἀριστοφάνους διὰ τὰς γραμματολογικὰς ἅμα καὶ ἱστορικὰς γνώσεις τῶν νεωτέρων. Καὶ τοι τὸ ἔργον ἐγείρει μετρίως ἀξιώσεις, οὐδὲν ἥττον περιέχει πληθὺν εὐστόχων παρατηρήσεων, διότι ὁ συγγραφεὺς πεπροικισμένος δι' ὑγιαινούσης κρίσεως, ἥτις ἀσφαλῶς ἐπιδοθεὶς αὐτῷ ἀνὰ τὸ ἀκροσφαλὲς ἔδαφος τῶν σχολίων, ἀκριβῶς σκοπεῖ καὶ κατέχει καθόλου τὰς ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ ἐργασίας τῶν ἄλλων λογίων. Καὶ μόνον τὸ ὑπὸ τοῦ Σχνέε συγγραμμάτιον, οὗ ἡ ἐπιγραφή «συμβουλή εἰς τὴν κριτικὴν τῶν σχολίων τοῦ Ἀριστοφάνους» φαίνεται μὴ σχῶν ὑπ' ὅψει. Ἐπρεπε νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὸ ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τῆς περὶ τῆς ὁ λόγος πραγματείας ὅπως παραστήσῃ ὡς ἐκ τῶν ἐνόντων ἐν χρονολογικῇ ἀλληλουχίᾳ τὰς ἐπόψεις τῶν ἀρχαίων ἐρμηνευτῶν. Τὰ δὲ Σχόλια τῶν Ὀρνίθων, ὡς δὴ γνωστὸν, παρέχουσι σημειώσεις μετὰ τῆς ῥητῆς μαρτυρίας τῶν συνθετῶν αὐτῶν (οἶον τοῦ Εὐφρονίου, Διδύμου, Συμμάχου καὶ ἄλλων) καὶ μάλιστα ἐν θαυλεστέρῳ μέτρῳ, ἢ τὰ τῶν ἄλλων κωμωδιῶν. Ὅθεν τοιοῦτότροπος σύνθεσις θὰ παρέδιδεν ἐνδιαφέροντά τινα πορίσματα καὶ θὰ παρεῖχε λαβὴν πρὸς καθορισμὸν τῆς ἄξιας τῶν καθ' ἕκαστον ἐρμηνευτῶν. Παρεκτὸς τούτου ἐν τισὶ τῶν χωρίων οὐχὶ καλῶς παρελήφθη ἡ περιληπτικὴ δῆλωσις «οἱ σχολιασταὶ» διότι οὐχὶ σπανίως γινώμει τοῦ ἐνός τῶν σχολιαστῶν περιορῶνται ὑπ' ἄλλου. Ἐνθάδε λοιπὸν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γένηται λόγος καθολικῆς κρίσεως περὶ αὐτῶν.—Ὁ δὲ προμνησθεὶς Σχνέε ἐν τῷ γ' κεφαλαίῳ τοῦ προειρημένου συγγραμμάτιου αὐτοῦ «περὶ τῶν πηγῶν τοῦ κειμένου τῶν σχολίων» ἐπραγματεύθη πρὸ πάντων τὴν σχέσιν τοῦ Συμμάχου πρὸς τὸν Δίδυμον. Ὅθεν ἐπὶ ταῖς ἔχγει τοῦ Σχνέε στοιχῶν ἄλλος ἀκάματος διφῆτωρ ὁ Σχαιουενβούργ προήγαγεν εἰς φῶς ἐπ' εὐκαιρίᾳ καὶ οὗτος τῆς εἰς διδάκτορα ἀναγορεύσεως τήνδε διατριβὴν «*de Symmachi in Aristophanis in-*

(*) Περὶ τῆς συνθέσεως τῶν ἀρχαίων σχολίων εἰς τὰς Ὀρνίθας τοῦ Ἀριστοφάνους, 1881, ἐναῖσιμος διατριβή.

(**) *πρωτῶν* δὲ αἰσθητῶν κατὰ μίμησιν ἄλλης ψῆξης οὕτως ὥστε ἐκ τῆς μικρᾶς μεταβολῆς τῶν λέξεων περάγεται ἄλλη ἔννοια καὶ μάλιστα ἀντὶ σοβαρᾶς κοινῆ καὶ γελοῖα.

interpretationo subsidiis* ἐν Ἑλληνι κατὰ τὸ 1881 ὅπως ἔτι μᾶλλον ἀκριβώσῃ καὶ ἐπιλύσῃ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ζήτημα, ὅπερ καὶ κατάρθωσεν τέλει κατὰ τοὺς περὶ τῶν τοιούτων ἐπαίοντας. Καὶ δὴ ἡ μικρὰ αὐτοῦ διατριβὴ διαιρεῖται εἰς πέντε παραγράφους. Καὶ ἐν μὲν τῇ α' συζητοῦνται χωρία, ἐν οἷς ἡ τοῦ Συμμάχου ἐρμηνεία ὁμοφωνεῖ μικροῦ δεῖν κατὰ λέξιν πρὸς τὴν τοῦ Διδύμου, τούτεστιν οὗτος ὀλογραφεῖ ἐκεῖνον. Ἐν δὲ τῇ β' οὐκ ὀλίγα σχόλια σημαίνονται μὲν ὡς τοῦ Συμμάχου, πλὴν ἄλλ' ὅμως ἐξεταζόμενα κατὰ τὴν φράσιν αὐτῶν, τὸν τρόπον τῆς ἐρμηνείας καὶ τὰς γνώσεις, ἀς ἐγκρύπτουσιν, ὁρμῶνται ἀναμφισβητήτως ἐκ τοῦ Διδύμου, ὅστις μηδὲν μνημονεύεται, ἀλλ' ἐπωφελήθη τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ὁ Σύμμαχος. Ἐν τῇ γ' πλείονες ἐρμηνεῖαι τοῦ Συμμάχου αὐτοῦ ὁμοφωνοῦσι τῷ Ἡσυχίῳ (τῷ ἀριγνήτῳ Λεξικογράφῳ, τῷ ἐξ Ἀλεξανδρείας, ἀκμάσαντι περὶ τὸν δ' π. Χ. αἰῶνα λήγοντα), ὅστις ὡς πανθομολογούμενον τοῦ Διδύμου τὴν κομικὴν λέξιν: παρέλαθεν εἰς τὸ ἴδιον λεξικὸν πάντως πρῶτον τῇ μεσιτείᾳ τοῦ Διογενιανοῦ. Ἐν τῷ δ' ἀνερευνᾷ ὁ συγγραφεὺς, ὁπόθεν τὰ Σχόλια ἠρύσθησαν τὰς τοῦ Διδύμου ἐξηγήσεις.

Ταῦτα κατὰ τὸν Σχασουενβούργ' ἔλαβον ἐκείνας ἐκ τῶν ὑπομνημάτων τοῦ Συμμάχου καὶ ἄλλων τινῶν, οἵτινες ὅπερ μὲν τοῦτο, ὅτε δ' ἐκεῖνο ἠρύσαντο ἐκ τοῦ Διδύμου. Καὶ τελευταῖον ἐν τῇ ε' παράγραφῳ ἀποφαίνεται ὁ συγγραφεὺς, ὅτι τοῦ Διδύμου τὸ ὑπόμνημα καὶ πρὸς τούτοις ἡ κομικὴ λέξις καὶ ἡ συγγραφὴ αὐτοῦ περὶ διεφθορίας λέξεως ἀποτελοῦσι τὴν κυριωδέστεραν, ἂν μὴ τὴν μοναδικὴν πηγὴν τοῦ Συμμάχου, διότι τούλάχιστον οὐδὲν ἔχον ἐύρηται περὶ τοῦ ὅτι ἐπωφελήθη τάχα ἄλλον τινὰ ἐρμηνευτήν. Τὰς δὲ σημειώσεις τῶν πρὸ τοῦ Διδύμου λογίων ἐγνώρισέ μόνον διὰ τοῦ Φαλκεντέρου (Ὁ περιδοξὸς οὗτος Ἑλλήν γραμματικὸς ἀκμάσας ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου ἐπωνομάσθη διὰ τὴν μεγάλην συγγραφικὴν δραστηκότητα Χαλκέντερος. Αὐτῷ ἀποδίδονται τρισχίλια καὶ πέντακόσια συγγράμματα. Κατ' ἐξοχὴν συνέγραψε πολυάριθμα ἔργα περὶ Ὁμήρου καὶ περὶ Πινδάρου, Σοφοκλέους, Ἀριστοφάνους καὶ ἄλλων ποιητῶν καὶ δὴ καὶ περὶ τῶν ἄττικῶν ῥητόρων ἴδε Luebkers R. L. ἐν λ. Didymos.)

Ἐν Ἀθήναις κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1885.

Ν. Πετρή.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων Πειραιῶς

Ἀναλαβόντες εὐγενῶς πολλῶν εἰδικώτεροι ἡμῶν ἵνα ἐν καιρῷ παρέχουσι ταῖς φιλομούσις τοῦ Ἀπόλλωνος ἀναγνώσταις ἴστο-

(*) Περὶ τῶν τοῦ Συμμάχου βοηθημάτων ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ἀριστοφάνους.

ριογραφικὴν περιγραφὴν τοῦ Πειραιῶς, ἀναγράφομεν ἐνταῦθα στατιστικὴν τῶν σπουδαιοτέρων κλάδων τῆς παρ' ἡμῖν ἀναπτύξεως καὶ προόδου, ἔχοντες δι' ἐλπίδος ὅτι καὶ ὀφειλόμενον πρὸς τὴν γεννέτειραν ἡμῶν πόλιν καθήκον ἐπιτελοῦμεν, καὶ πλείστων ἀναγνωστῶν ἡμῶν τὴν περιέργειαν θεραπεύομεν.

Καὶ δὴ, ἀρχόμεθα περὶ τῶν καταστημάτων, καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς παρ' ἡμῖν διανοητικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐνῷ θέλει κατίδει καὶ ἐκτιμῇσαι προσηκόντως ὁ ἐραστὴς τῶν γραμμάτων ἡλικίαν πρόοδον ἐποιήσατο ἐν ἀπιστεύτῳ χρονικῷ διαστήματι, ἢ κατὰ τὸ 1836 ἀκατοίκητος σχεδὸν καὶ νῦν περικαλλῆς καὶ περιβλεπτός πόλις τοῦ Πειραιῶς.

Γυμνάσιον

Συστηθὲν κατὰ τὸ ἔτος 1862 διὰ Β. Διατάγματος ἐπὶ τῆς Βασιλείας τοῦ αὐδίου Ὁθωνος, τῇ ἐπιμόνῳ ἀπαιτήσῃ τοῦ ἀειμνήστου εὐεργέτου καὶ ἐν πολλοῖς ἰδρυτοῦ τῆς πόλεως καὶ ἐπὶ δωδεκαετίαν ταύτης ἄρξαντος Λουκᾶ Ῥάλλη, συντελούντων τὸ ἐφ' αὐτοῖς καὶ τῶν γονέων τῆς ἐν αὐτῷ σπουδαζούσης νεότητος, τὸ ἐν Πειραιεῖ Γυμνάσιον κατέστη ἤδη τῇ φιλοτιμίᾳ προσπαθεῖν τοῦ ἀξιοτίμου Δημάρχου κ. Τρ. Μουτζοπούλου δημοσυντήρητον ἐν ἰδίᾳ δημοτικῇ δαπάνῃ ἀνεγερθέντι καταστήματι, περιλαμβάνοντος ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν τεσσάρων αὐτοῦ τάξεων σπουδαστᾶς ἐν ὧν 185 ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην διεύθυνσιν τοῦ Γυμνασιάρχου κ. Γ. Κρέμου.

Σχολαρχικὸν Ἐκπαιδευτήριον

Τὸ μεγαλοπρεπέστατον τοῦτο καὶ ἐπιβάλλον κατὰσθημα ἀνεγερθὲν κατὰ τὸ ἔτος 1847 δαπάνῃ τῆς ἐθνοφειλεστάτης καὶ μεγάλης τοῦ Δήμου εὐεργετίδος οἰκογενείας τῶν Ἰωνιδῶν τῇ φιλομούσῳ μερίμνῃ καὶ φιλοπατρὶδι ἐποπτεῖα τοῦ ἀειμνήστου Δημάρχου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Π. Σ. Ὁμηρίδου, τοῖς πλείστοις τῶν παρ' ἡμῖν ἐπιστημόνων τὰς αἰθούσας αὐτοῦ πρὸς ἐκπαίδευσιν αὐτῶν προσενεγκῶν, περιλαμβάνει ἤδη ἐν μὲν ταῖς τρισὶ τάξεσι τῶν ἀνωτέρω ἐλληνικῶν μαθημάτων μαθητὰς ἐν συνόλῳ 180 ὑπὸ τὴν ἀκαταπόνητον διεύθυνσιν τοῦ γηραιοῦ Σχολάρχου κ. Θωμᾶ Βραχνοῦ. Τοῦ δὲ τὰ τῆς κατωτέρας ἢ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως περιλαμβάνοντος ἐν συνόλῳ μετὰ τοῦ συνδιδασκτικοῦ τμήματος μαθητὰς 300, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κυρίου Πέτρου Δημητροπούλου.

Β'. Δημοτικὴ Σχολή

Παρὰ τὴν Ὑδραϊκὴν συνοικίαν δαπάνῃ τοῦ ἐν πολλοῖς εὐεργετήσαντος τὸν Δῆμον ἀειμνήστου Φραγκίσκου ἀνεγερθὲν κατὰ τὸ ἔτος 1856 περιλαμβάνει ἐν συνόλῳ μαθητὰς 200, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Χ. Παππαγεωργακοπούλου.

Περθεναγωγεῖα

Τὸ μὲν α. ἰδρυθὲν ἐν ἔτει 1855, ἀναγερθὲν δαπάνῃ τοῦ φιλομούσου καὶ ἀειμνήστου εὐεργέτου τοῦ Δήμου Ἰακώβου Ῥάλλη, περιλαμβάνει ἐν ὧν μαθητριάς 300, ὑπὸ τὴν διεύ-